

Hjemkomstparader for danske soldater

- ceremoniel fejring af krigeren og den krigsførende nation

Siden 1948 er omkring 85.000 danske soldater blevet udsendt på internationale opgaver. I begyndelsen er der tale om fredsbevarende missioner, men siden 1990'erne også om fredsskabende operationer, herunder den aktuelle i Afghanistan. I 2006 vedtager Folketinget at øge det danske bidrag til den britisk ledede NATO-indsats i Helmand-provinsen. Soldaterne kommer hurtigt i kampføling, og det står klart, at Danmarks aktivistiske udenrigspolitik vil koste liv og medføre kampskader på krop og sjæl. De nye missioner indebærer ændringer i rekruttering, uddannelse og udrustning af soldaterne, men skaber også nye udfordringer i forbindelse med soldaternes hjemkomst, heriblandt behandling af fysiske og psykiske skader. Men selv uden skader venter der soldaterne en stor udfordring i at genetablere en almindelig hverdag og genopbygge sociale relationer.

I denne artikel fokuserer vi på en underbelyst udfordring, nemlig mødet mellem de hjemvendte soldater og det danske civilsamfund. Trods Danmarks lange krigshistorie, så er den danske civilbefolkning i dag – modsat f.eks. den amerikanske og britiske – uvant med krig og (unge) krigsveteraner. Og det er da også netop med henvisning til amerikanernes og briternes fejring af deres hjemvendte soldater, at flere danske politikere og veteraner begynder at efterlyse dels en veteranpolitik, som kan sikre de danske soldaters sociale rettigheder, og dels en veterankultur, som kan skabe respekt og anerkendelse omkring danske soldater.

Politikere og veteraner udtrykker behov for at *opfinde traditioner* (Hobsbawm 1983), som kan skabe bred samfundsmæssig deltagelse og opbakning, og i de seneste år er der lavet mange nye tiltag i håb om, at de vil blive faste traditioner. På initiativ af en veteran og i samarbejde med regeringen bliver den 5. september i 2009 indstiftet som national flagdag for Danmarks udsendte, og dagen fejres nu i mange kommuner med bl.a. parader, mindegudstjenester og underholdning. 2009 er også året, hvor et kontingent¹ danske soldater fra en international mission (DANCON ISAF 6)²

for første gang bydes velkommen hjem med en parade gennem byens gader. Dette bliver derefter en tilbagevendende offentlig begivenhed, hvor det regiment, der opstiller kontingentets stab, afholder hjemkomstparaden i den garnisonsby, som huser regimentet. Og i 2010 vedtager regeringen en national veteranpolitik, som bl.a. har til formål at ”sætte rammerne for, hvordan samfundet bedst anerkender [...] veteranerne” (Regeringen 2010: 3).

Vi koncentrerer os i denne artikel om hjemkomstparaden, som vi ser som en nyopfundne tradition, selvom militæret gennem mange år har afholdt parader for hjemvendte soldater. Disse har imidlertid typisk fundet sted på militært område og ikke været rettet mod den brede offentlighed. Historisk set eksisterer der dog også en tradition for mere folkelige hjemkomstparader. F.eks. blev både de danske frihedskæmpere efter Befrielsen i 1945 og de danske soldater efter sejren under Treårskrigen i 1849 modtaget af befolkningen ved sådanne parader. De fleste danske civilister har dog kun oplevet de mere spektakulære militærparader som f.eks. Livgardens daglige vagtskifte på Amalienborg, gardehusarernes onsdagsridt i Slagelse, eller parader til minde om historiske begivenheder som telegraf-troppernes procession under Lysfesten d. 4. maj i Haderslev og under 6. Juli-Dagene i Fredericia. På trods af flere ligheder adskiller de nye hjemkomstparader sig ved, at de markerer en endnu ikke afsluttet krig, som desuden finder sted langt fra Danmarks grænser, og som er baseret på en politisk beslutning truffet af en folkevalgt regering. Dette betyder, at paraderne finder sted i en uvis kontekst: Vi kender ikke udfaldet af krigen og heller ikke dens endelige pris; der kan sættes spørgsmålstejn ved krigen legitimitet og nytte, og den folkelige opbakning kan skifte. Dette gør hjemkomstparaden til et dynamisk politisk felt.

Vi analyserer hjemkomstparaden som et politisk ritual (Kertzer 1988), der ud over det erklærede formål at byde soldaterne velkommen hjem også bringer den fjerne krig hjem, idet den socialiserer danskerne til at identificere sig med rollen som krigsførende nation. Ritualer skaber bestemte erfaringer, formidler og legitimerer bestemte fortællinger om, hvem vi er, og hvad der er rigtig og forkert. Men det er netop karakteristisk for ritualers performative og symbolske sprog, at det er flertydigt og komplekst og muliggør mange og endda modsatrettede fortolkninger (Kertzer 1988; Durkheim 2001). I denne artikel undersøger vi, hvilke dominerende og alternative fortællinger, der etableres under hjemkomstparaderne, med særlig fokus dels på, hvordan rituallets koreografi, symboler og kropslige

erfaringer skaber betydning, og dels på, hvilke rituelle roller, soldater, pårørende og andre tilskuere tildeles og spiller. Ud over at bidrage med en forståelse af selve paraden som politisk ritual, kaster artiklen også lys over det fornyede fokus på det nationale fællesskab, samt på de ændrede relationer mellem militær og civilsamfund, som Danmarks aktivistiske udenrigspolitik medfører.

Artiklen er inddelt i tre hovedafsnit, som følger begivenhedens struktur: først den uformelle samling, dernæst den officielle parade og march, som udgør artiklens kerne, og til sidst forsamlingens opløsning. Hvert afsnit indledes med en kort etnografisk beskrivelse, hovedsageligt baseret på deltagerobservation og i mindre omfang etnografiske interviews.³

Civilister på Livgardens Kaserne

Soldater i sandfarvede camouflageuniformer præger det københavnske gadebillede ved Nørreport Station denne fredag formiddag i februar 2011. I følgeskab med civile er de på vej til Den Kongelige Livgardes nærliggende kaserne, som danner udgangspunkt for dagens hjemkomstparade for den danske ISAF-styrke, Hold 10. ”Kom og vær med til at ønske soldaterne fra Afghanistan velkommen hjem”, lyder invitationen fra et gigantisk banner på kasernens gavl, og på et mindre banner på hegnet til kaserne lyder opfordringen: ”Vær med til at hylde soldaterne når de kommer hjem”. Begge bannere bærer Livgardens emblem og gengiver et fotografi af fire kampudrustede soldater i silhuet i orangerødt sollys. Tre af dem rejser et blafrende dannebrogflag, mens den fjerde sidder i skydestilling med sit gevær. Fotografiet har klar reference til Joe Rosenthals berømte billede *Raising the Flag on Iwo Jima* og kan ses som et symbol på soldaternes vilje til at kæmpe for fædreland og verdensorden. ”Vi ønsker vore helte velkommen hjem”, lyder det fra to store reklametavler, som danner en portal ind til Rosenborg Eksercerplads. Begivenheden samler omkring 2.000 deltagere, hvoraf ca. 750 er soldater og resten civilklædte gæster. De fleste civile er pårørende til soldaterne og officielt inviteret af den ansvarlige kontingentchef. Forsamlingen omfatter derudover militærfolk, politikere, journalister, og andre, der som vi ønsker at opleve begivenheden. Vi vil alle deltage i ritualen, men i forskellige og skiftende roller.

Ritualer skaber betydning gennem deres placering i og anvendelse af det fysiske rum (Kertzer 1988). Som de fleste hjemkomstparader tager denne sin start fra kaserne, hvor ’militært område’-skilte, bannere, uni-

former, medaljer og en garderstatue er med til at signalere ritualets fundamentale militære ramme og betydning. Denne dag er kasernen dog også et offentligt rum, og den sædvanlige skildvagt er erstattet af værnepligtige gardere, der byder velkommen med uddeling af dannebrogssflag. Røde plastikbånd markerer tilskuernes plads på den store, centralt placerede eksercerplads, og selvom paraden endnu ikke er gået i gang, og afgrænsningen endnu ikke håndhæves, er der kun ganske få, der bevæger sig ud på det åbne område. De fleste, både soldater og civile, står tæt samlet på et mindre område i udkanten af pladsen, hvor der er rejst et stort forplejningstelt. Området omkring eksercerpladsen symboliserer en overgang mellem hverdagen og den forestående rituelle begivenhed, hvis betydningsdannelse i stor udstrækning er overladt til den uformelle, ukoreograferede sociale interaktion mellem de tilstedeværende. Hjemmelavede bannere og personlige hilsner skrevet på tøj og tasker samt voksne og børn i broget vintertøj blander sig med de militære symboler og fremhæver ritualets forskelligartede deltagere og potentielle flertydighed. Mens der ventes på, at programmet går i gang, udveksler soldater og pårørende gensynskram. Soldater introducerer kammerater og pårørende for hinanden. Snakken skifter mellem spørgsmål om udsendelsen, uniformen eller medaljerne, og bemærkninger om, hvor dejligt det er, at soldaten er hjemme igen, om hverdagen og forestående familiesammenkomster. Nu og da går snakken i stå, og soldater og pårørende ser tavst på hinanden og virvaret omkring dem.

På trods af tydelig militær rammesætning, er denne indledende del af begivenheden kendetegnet ved konstant interaktion mellem det militære og det civile, som hver især højst opnår kortvarig dominans over situationen. Soldater og civile tvinges til konstant at skifte mellem deres egen og den andens perspektiv, til at tage udgangspunkt i henholdsvis krigen og hverdagen, hvorved grænsen mellem dem udviskes, og de nærmer sig hinanden (Ben-Ari & Frühstück 2003). Således antyder situationen aspekter af soldatens forestående omstilling fra 'battlemind' til 'homemind',⁴ men også en modsatrettet proces, hvor civile socialiseres til og inddrages i den militære virkelighed.

Soldater i Københavns gader

Med fortsat øje for, hvordan hjemkomstparaden bidrager dels til at inkorporere krigsveteraner i civilsamfundet og dels til at normalisere krigen

som en del af hverdagens Danmark, undersøger vi i de følgende fire underafsnit, hvordan paraden som ritual tildeler de forskellige deltagere forskellige roller, som de udfylder eller udfordrer. Men først kort paradens etnografi.

Prolog: Soldaterne tager opstilling på eksercerpladsen i fire geledder og to kolonner eller 'dråber', som det hedder i militærjargon. Dråbe A består af kampsoldater og dråbe B af stabs- og støtteenheder. Med Livgardens tildækkede fane på højre fløj flankeres dråbe A af Livgardens Musikkorps og dråbe B af Livgardens Tamburkorps. Dråbe A har ryggen til Rosenborg Slot, mens dråbe B langs den tilstødende side står med ryggen mod Kongens Have. Sammen med de civile, der samler sig langs pladsens to modsatte sider, danner deltagerne således ring om pladsen. Bataljonen kommanderes formeret, og et koreograferet ritual tager formelt sin begyndelse.

Første akt: Fanen afdækkes, og cheferne for ISAF 10 og Livgarden holder takketaler. Et minuts stilhed afholdes for holdets seks faldne, og Livgardens Ur tildeles en soldat, som har udmærket sig i særlig grad.

Anden akt: Afmarch til tonerne af *It's a long way to Tipperary*.⁵ ISAF 10 marcherer 1,6 km fra Gothersgade, over Strøget, til Rådhuspladsen. Undervejs bliver bataljonen fulgt af pårørende og andre tilskuere og mødt af militære hilsekommandoer og enkelte demonstranter.

Tredje akt: På Rådhuspladsen opstiller ISAF 10 på parade i hesteskoformation med front mod Københavns Rådhus. Pårørende og andre tilskuere stiller sig tæt bag soldaterne. Paraden inspiceres af chefen for Hærens Operative Kommando, som efterfølgende er den første i en talerrække, der også tæller medlemmer af Folketingets Forsvarsudvalg (Helge Adam Møller) og Københavns Borgerrepræsentation (Mogens Lønborg). Efter talerne tildeles to soldater Forsvarets Medalje for Sårede i Tjeneste. Før paraden opløses, tildækkes fanen, og en gave fra De Danske Garderforerninger skydes af: et festfyrværkeri.

I. Soldaten hyldest, samfundet udstilles

I dette afsnit viser vi, at fejringen af soldaterne indebærer en domesticering, der gør soldaten til en *helt*, samt en spejling, der gør soldaten til en *bædersmand*. Vi demonstrerer, at den hjemvendte soldat tillægges værdier og egenskaber, der gør soldaten til et beundringsværdigt eksempel til efterfølgelse.

Soldaten som belt: Som afslutning på første akt opfordrer Livgardens chef de pårørende til at forlade eksercerpladsen for at tage opstilling langs marchruten, og pårørende og andre tilskuere danner hurtigt en menneskekorridor langs ruten. De første soldater dukker op. Det er en fortrop af unge gardere, som uddeler papirflag til tilskuerne. Kort efter annoncerer tonerne fra Livgardens Musikkorps, at ISAF 10 kommer. Folk stikker hovedet ud ad vinduer over os, butikspersonale kommer ud på gaden, enkelte forbipasserende stopper nysgerrigt op, mens andre skynder sig væk. Pårørende kipper ivrigt med dannebrog, og der lyder sporadisk hujen og klappen samt enkelte takketilråb, idet soldaterne passerer forbi. De hjemvendte soldater får således en folkelig velkomst, der giver associationer til modtagelsen af sportsfolk, der har opnået noget ekstraordinært. Sammenligningen mellem sport og krig er velkendt, og ekspliciteres af Livgardens chef i hans tale til ISAF 10: ”Soldater, der kommer hjem fra mission, fortjener og bør have den samme hyldest som den, der hidtil er givet sportsfolkene [...] for I er nu engang ’Danmarks Sande Helte’” (Harkjær 2011: 1). Sammen med den folkelige tilslutning og de udelte hurraflag, som danskere forbinder med fejring og glæde (Jenkins 2007), kan regimentschefen siges at bidrage til en domesticering af soldaten (Ben-Ari & Frühstück 2003), som i sin ørkenuniform ellers kan virke farlig, eller i hvert fald fremmedartet. Ved at vække associationer til fejringen af sejrende sportsfolk forvandles soldaterne i march gennem hjertet af København til noget hjemligt og velkendt og ikke mindst til noget festligt og glædeligt, nemlig hjemvendte helte. Krigen er ikke vundet, men soldaterne foran os har sejret over den voldsomme død. Marchen er et triumftog; en hyldest til de overlevende.

Soldaten som hædersmand: På bryst efter bryst skinner nyslåede missionsmedaljer, som klirrer, idet soldaterne marcherer forbi. NATO-medaljen gør soldaterne sig fortjent til efter 30 dages ISAF-tjeneste, og Forsvarets Medalje for International Tjeneste er de tildelt som udtryk for det officielle Danmarks anerkendelse af deres indsats. Som anerkendelse af en ekstraordinær indsats tildeles Livgardens Ur en premiereløjtnant, der med regimentschefens ord har vist sig ”i stand til at slås” og udvist ”ægte heltemod” under ”hårde opgaver” (Harkjær 2011: 1). Som hædersbevisninger står ur og medaljer ikke alene. De får selskab af takketaler. Chefen for ISAF 10 takker sine tropper for deres ”offervilje” og ”overmenneskelige indsats” (Fredskov 2011: 2), mens chefen for Livgarden fremhæver, at holdets sammenhold og evne til at komme videre under en så ”hård mis-

sion”, med faldne og sårede, tjener som eksempel for os andre (Harkjær 2011: 1). Helge Adam Møller erklærer i sin tale, at soldaterne er ”et symbol på det modigste valg af alle. Valget om frivilligt at drage i kamp [...] Vel vidende hvilke personlige konsekvenser det kan få [...] Det valg medfører respekt” (Møller 2011: 2). ISAF 10 indgyder også respekt, hvis ikke ligefrem frygt, hos tilskuerne, da et kompagni kampsoldater efterfølger talen med hurraråb, der gjalder over Rådhuspladsen som høje taktfaste kampråb, der i vores ører lyder festligt og uhyggeligt på samme tid. I Slaget ved Dybbøl 1864 gik danske soldater i kamp med hurraråb (Buk-Swienty 2008), og mens vi i dag forbinder ’hurra’ med glæde, kan ’hurra’ etymologisk set kædes sammen med det tatariske kampråb ’ura’, der betyder ’drøb ham’ (Nielsen & Flagsted 2009).

En lignende tvetydighed synes at indfinde sig i fejringen af den hjemvendte soldat som hædersmand. På den ene side er det svært ikke at glæde sig over den hæder, som talerne viser soldaterne for deres mod, sammenhold og offervilje, mens det på den anden side også er svært ikke at blive skræmt over den hæder, som vises soldaterne for såvel deres evner til at slå ihjel som deres risikovillighed til selv at blive slået ihjel. I alle tilfælde er fejringen af soldaten som hædersmand også fejringen af soldaten i den traditionelle rolle som maskulin kriger, der i relation til det postmoderne samfunds individualisering og tendenser til dødsangst og selvoptagethed betyder, at hjemkomstparaden i vores øjne kan betragtes som et *oprørsritual* (Gluckman 1963) eller et *karnevalsritual* (Kertzer 1988), der med fejringen af soldaten vender op og ned på de værdier, civilsamfundet normalt hyl-der om ikke i ord, så i handling. Paraden kan siges at holde et spejl op foran samfundet (Handelman 1998), og i den spejling udstilles og revses det danske civilsamfund indirekte for dets postmoderne tilbøjeligheder, mens krigeren ophøjes til dets forbillede.

II. Pårørende takkes, støtten idealiseres

Hjemkomstparader annonceres som en tak til soldaterne, men de indeholder som regel også en tak til de pårørende, der aktivt involveres i ritualets *ceremonielle koreografi* (James 2003). Det er en tak, der anskueliggør, hvad militæret forventer af de pårørende derhjemme. Paraderne er, som vi ser det, dermed ikke blot selvrefererende begivenheder, men i lighed med oprørs- eller karnevalsritualet orienterer de sig imod det omkringliggende samfund, her eksemplificeret ved nuværende og potentielle pårørende til

danske soldater. I afsnittet viser vi, hvordan koreografien som en kropslig praksis etablerer det ideelle forhold mellem udsendte soldater og deres pårørende gennem symbolsk *konfrontation*, *separation* og *genforening*.

Første akt, hvor soldater og pårørende står over for hinanden på eksercerpladsen, repræsenterer i vores optik den *konfrontation*, soldater og pårørende oplever i forbindelse med en udsendelse. Ikke alene må de se hinanden i øjnene, men også livet og døden, som de alle må acceptere som et uomgængeligt vilkår, ligesom de pårørende må indse, at soldatens loyalitet i en tid tilkommer den 'militære familie'. Anden akt, hvor de pårørende følger soldaterne fra marchrutens sidelinje, ser vi som en symbolsk repræsentation af *separationen* mellem soldater og pårørende under udsendelsen, mellem ude og hjemme, mellem krig og fred; en separation under hvilken både soldater og pårørende lider afsavn. Som under missionen, hvor parterne søger at opretholde kontakt via mail og telefon, rækkes der med flag, tilråb og smil ud efter hinanden under marchen. Tredje akt, hvor de pårørende står tæt bag soldaterne på Rådhuspladsen, fortolker vi som en symbolsk *genforening* af soldater og pårørende efter udsendelsen; en genforening af militære og civile hverdagsliv; en genforening, hvor de pårørende lover fortsat at bakke op om soldaterne i den ofte svære tid, som venter forude.

Hjemkomstparadens koreografi viser, at de pårørende ikke blot er eksterne betragtere af ritualen, men spiller og forventes at spille en central rolle heri ligesom i den ikke-rituelle hverdag før, under og efter udsendelsen. Rollen ekspliciteres i samtlige takketal, hvor en del af den hæder og ære, som de hjemvendte soldater vises, direkte knyttes til de pårørende og gør dem til en integreret del af indsatsen og fællesskabet. Med chefen for ISAF 10's ord: "Jeres tilstedeværelse her i dag er et udtryk for den varme støtte, vi har haft fra jer hele vejen igennem", og jeres soldater "har gjort en forskel – en forskel, der ikke kunne være gjort uden jeres støtte" (Fredskov 2011: 2). Helge Adam Møller tilføjer, at "Folketinget siger tak til alle jer pårørende for opbakningen til jeres soldat [...] Uden jer pårørende have Danmarks internationale engagement ikke været mulig" (Møller 2011: 2). Paradens takketal og den rituelle genopførsel af det ideelle forhold mellem udsendte soldater og tilbageblevne pårørende viser nuværende og kommende pårørende, at deres land, eller i hvert fald deres politiske og militære ledere, håber og forventer, at pårørende støtter deres soldat betingelsesløst. Således bidrager paraden til en socialisering af soldaternes pårørende til at efterstræbe idealrollen som 'den gode pårørende';

en rolle der også udtrykkes ved Forsvarets særlige pårørende-arrangementer og i materiale målrettet de pårørende (Forsvarets Medicenter 2011; Høgsted 2008).

III. Nationen manifesteres, krigen retfærdiggøres

I dette afsnit fokuserer vi på, hvordan hjemkomstparaden manifesterer Danmark som krigsførende nation og etablerer et nationalt 'vi'. Vi viser, at paradestyrken og den krigsførende nation *ophøjes* til det sakrale via paradens faneafdækning, og at identifikation og solidaritet med både paradestyrken og den krigsførende nation skabes ved, at tilskuere *forenes* kropsligt og emotionelt med de marcherende soldater. Endelig viser vi, hvordan Danmarks aktuelle krig i Afghanistan såvel som mulige fremtidige krige *legitimeres* i takketalerne.

Ophøjelse: Dannebrog hører til blandt paradens mest centrale symboler. I paradens anden akt danner fanekommandoets fane marchens spydspids, og med en intens trommehvirvel slået an af Livgardens Musikkorps står fanen i centrum for ritualen under afdækningsceremonien i første akt og igen under tildækningen i tredje akt. Faneafdækningen markerer ISAF 10 som en kollektiv enhed, der står til nationens tjeneste, og samtidig står Danmark frem som krigsførende nation. Paraden kan her siges at ophøje såvel bataljon som nation fra det profane til det sakrale i den forstand, at faneafdækningen indebærer en symbolsk materialisering af et fællesskab, og dermed af en gensidig afhængighed, på henholdsvis bataljons- og nationsniveau, der synes at skabe en følelsesladet forbindelse mellem soldaterne indbyrdes, mellem soldater og tilskuere, mellem det militære og det civile, og mellem den danske stat og den danske befolkning (Cladis 2001; Durkheim 2001). Den emotionelle forbindelse understøttes af tilskuernes hurraflag og af soldaternes nationaldistinktion på uniformen, og paraden kan siges at antage en *civilreligiøs* karakter (Warburg 2006), idet det nationale fællesskab fremstår som noget særligt og helligt.

Forening: Dannebrog har ikke samme betydning for alle, men netop som fælles symbol tillader det, at vi kan forestille os, at vi som danskere har noget tilfælles til trods for det, som adskiller os (Jenkins 2007). For mange af paradedeltagerne er hurraflagene måske primært udtryk for fejring og glæde, men der er stadigvæk tale om Dannebrog og dermed om den symbolske manifestation af Danmark som nation, med hvilken deltagerne bevidst eller ubevidst bekræfter deres nationale tilhørsforhold. Tilskuernes

status som nationale subjekter forstærkes yderligere af marchmusik og fælles fodslag, der koordinerer gangrytmen mellem soldater og tilskuere. Dermed synes en kropslig medværen at opstå, hvor de medfølgende tilskuere bliver en del ikke alene af de marcherende soldaters sociale korpus (Lee & Ingold 2006), men også af danmarkshistoriens gang. Musik- og tamburkorps spiller en korpsånd frem; et uartikuleret løfte om at stå hinanden bi; en følelse af at stå sammen uanset, hvad verden byder os. Der synes med andre ord at blive skabt en emotionel opstemthed, som deltagerne beskriver som 'gåsehud' og 'hårene rejser sig på armene', og hvorved der dannes et moralsk fællesskab (Cladis 2001; Durkheim 2001), som her også er et fællesskab som krigsførende nation. Også her kan paraden siges at være en *civilreligiøs* begivenhed (Warburg 2006), da den på emotionel vis synes at skabe politisk solidaritet, uden at dette nødvendigvis indebærer politisk konsensus (Kertzer 1988). Dermed indskrives paraden sig i den del af dansk mindekultur (Adriansen 2010), som genfortæller én af det modernes store fortællinger, nemlig den om det nationale fællesskab, der bygger på forestillingen om en nationalstat, der huser ét enigt folk.

Legitimering: Hvilke værdier og hvilken selvforståelse, der forbindes med det nationale fællesskab tydeliggøres i takketalerne ved paraden. De illustrerer, at den version af den krigsførende nation, som her manifesteres, er den moralsk ansvarlige nation, der fører en retfærdig krig i en højere sags tjeneste. Med Helge Adam Møllers ord: "Den indsats, I har gjort i Afghanistan [...] gør, at Danmark anerkendes som en af de nationer, der bidrager mest til at opretholde international fred og sikkerhed" (Møller 2011: 1). Det er imidlertid ikke kun Danmarks internationale omdømme og indflydelse, soldaterne menes at bidrage til. Som regimentschefen udtrykker det: "Vi kæmper jo for, at Danmark kan forblive frit" (Harkjær 2011: 2), og Mogens Lønborg supplerer: "Netop jeres bidrag til den internationale kamp mod terror [kan] være årsagen til, at vores rådhusplads, vores hovedstad og vores land har været skånet for et angreb" (Lønborg 2011: 4). Mens veteranerne med talerne typificeres som idealister og patrioter, legitimeres krigen i Afghanistan som en 'god krig' (Rasmussen 2011), hvor ISAF 10 krediteres for at have skabt konkrete fremskridt for lokalbefolkningen i 'det danske område' (Fredskov 2011; Møller 2011). Mens det for en militærparade markante fravær af våben accentuerer krigens genopbyggende aspekt, fortier det samtidig, at krigen uundgåeligt også er ødelæggende for den afghanske lokalbefolkning. På den vis kan paraden ses som et *ibukommelsesritual* (Connerton 1989), der udtrykker det officielle

Danmarks *erindringspolitik* (Adriansen 2010). Det er 'sejrherrernes' dominerende fortællinger om soldaten, nationen og krigen, der huskes, mens alternative fortællinger skubbes ud i glemsel.

IV. Deltagerne dristes, paraden udfordres

Socialiseringen af samfundet og normaliseringen af krigen foregår ikke uimodsagt. I dette afsnit belyser vi, hvordan forskellige aktører, bevidst eller ubevidst, delvist approprierer ritualet og tilføjer det alternative betydninger. Ritualets form tillægges ofte lige så stor eller endda større betydningsbærende kapacitet end indholdet (Kertzer 1988), og vi viser, hvordan modsigelser og protester udtrykkes gennem ritualets form og performative sprog.

Med sin forankring i en historisk magtfuld institution signalerer hjemkomstparaden autoritet. Det er imidlertid en del af ritualets *ceremonielle grammatik* (James 2003), at vi som deltagere enten frygter eller fristes til at gøre grin med ritualets alvor og uimodsagthed (Buckley 1998). Dette illustrerer de civile, som uforvarende eller med vilje kommer til at gå i vejen for soldaterne eller kommer med morsomme bemærkninger. En sådan intervention er ikke nødvendigvis en bevidst kommentar på soldaterne eller krigen i Afghanistan, men er snarere en reaktion på selve ritualets form. Ikke desto mindre indikerer den, at der er mulige alternativer til den dominerende fortælling om soldaterne og danskerne, som søges konstrueret i ritualet.

Hjemkomstparaden skaber dog også en platform for mere eksplicit kritik. På Højbro Plads har bevægelsen *Nej til Krig* organiseret en mindre demonstration. Soldater og pårørende er blevet varskoet herom, og politiet er massivt til stede. Da soldaterne nærmer sig, inddæmmer politiet demonstranterne og fjerner deres banner med ordene "Støt vore soldater – træk dem hjem". På Strøget slutter enkelte fredsaktivister sig roligt til optøget, der er på vej til Rådhuspladsen, hvor FredsVagtens regnbuefarvede flag ses i udkanten af pladsen. Aktivisterne bryder ikke direkte ind i paraden, men approprierer i stedet et hjørne af det rituelle rum, hvor de med egne symboler anfægter ritualets normalisering af krigen. Nogle soldater og pårørende viser tegn på irritation, men flertallet ignorerer aktivisters tilstedeværelse. En soldat forklarer senere, at det jo netop er muligheden for at have forskellige holdninger, og trygt at kunne give udtryk for dem, de kæmper for ude i verden, og således bevarer soldaterne ved deres ikke-

handlen kontrol over ritualets betydning.

Også soldaterne udfordrer paradens rituelle magt. Præcisionen i soldaternes opstilling under paraden på kasernen i første akt slækkes gradvis i anden akt på marchen gennem byen, hvor nogle soldater undlader at gå i takt. Derved transformeres den militære march til noget festligt, uformelt og folkeligt, hvilket forstærkes af soldaternes omtale af marchen som 'gåturen' og af deres indbyrdes opfordringer til at fralægge den alvorlige mine og i stedet smile og vinke til folk. Andre soldater udfordrer ritualen ved ikke at bære deres medaljer eller ved ikke at placere dem i den foreskrevne rækkefølge. Handlingerne påvirker næppe den fortælling, som ritualen skaber udadtil, idet de færreste tilskuere kender regler og praksis for medaljer, men de sender signaler indad og især opad i systemet og stiller spørgsmålstegn ved anerkendelsens form og værdi. Vores interviewmateriale afslører flere nuancer i hjemkomstparadens betydning for soldaterne. En del ser paraden som spild af tid, og enkelte tager direkte afstand fra paraden som politikernes og officerernes redskab, eller de finder den unødvendig, fordi de blot udfører deres job som alle andre. De fleste værdsætter ikke desto mindre paraden som et bevis på folkets anerkendelse og accept, og som en festlig afslutning på en enestående periode i deres liv.

Som vist er de pårørende vigtige deltagere i ritualen, og de fleste gør, hvad der forventes af dem: De møder op og viser deres støtte. Men også pårørende udfordrer ritualets fortælling. På et møde på kasernen præsenteres de pårørende for programmet for den forestående hjemkomstparade. En ung kvinde vil vide, om 'hendes soldat' må bære deres barn på armen under paraden. Dette kan ses som en form for militær socialisering af barnet og en civil domesticering af paraden, men udtrykker også hjemmefrontens krav på soldaten og dennes tilbagevenden til rollen som ægtefælle og forælder. Interviews med pårørende viser derudover, at mange primært eller udelukkende deltager for at fejre 'deres soldat' og dennes kammerater, og i det lys får paraden mere karakter af at være en festlig ramme for familiens genforening, end et udtryk for en stærk nationalfølelse blandt de pårørende eller for deres støtte til militæret eller krigen. Nogle pårørende oplever paraden som et moralsk dilemma og fortæller, at de føler sig splittede, fordi de gerne vil fejre og byde deres soldat velkommen hjem, men samtidig ikke ønsker at legitimere krig ved deres tilstedeværelse.

Festfyrværkeri over Rådhuspladsen

Hjemkomstparaden nærmer sig sin afslutning, men først annonceres et fyrværkeri doneret af De Danske Garderforeninger. Med smil på læben informeres soldaterne om, at der ikke er grund til at smide sig på jorden, når bragene lidt efter lyder. Blandt officerer og tilskuere omkring os udveksles der overraskede blikke. Nogle giver udtryk for, at fyrværkeriet lige er i Livgardens ånd, mens andre smiler lidt nervøst ved tanken om, at en soldat rent faktisk reagerer instinktivt på bragene og smider sig på jorden. Tanken er morsom, fordi den tydeliggør og bryder med ritualets højtidelige form, men samtidig er den urovækkende, fordi den minder om de psykologiske problemer, som nogle soldater og pårørende står overfor. Heldigvis smider ingen soldater sig på jorden, og glæden får lov at brede sig. Umiddelbart efter det sidste brag, opløses paraden. Soldaterne genfinder storsmilende deres familie og venner, eller finder sammen med deres kammerater. Der kyskes, krammes, snakkes, grines, ryges og fotograferes, og langsomt begynder folk at sive væk fra Rådhuspladsen.

Konklusion

Vi har i artiklen vist, hvordan hjemkomstparaden gennem sin rituelle struktur og brug af symboler skaber nogle kropslige erfaringer og emotionelle oplevelser, som etablerer et moralsk og socialt fællesskab mellem kontingentet af soldater og de fremmødte tilskuere, hvis værdier ekspliciteres og legitimeres i de ledsagende taler. Fællesskabets solidaritet bidrager til, at soldaterne føler sig hjemme samtidig med, at den også bidrager til at normalisere krigen ved at gøre den til en del af tilskuernes og det danske civilsamfunds hverdag. Paradens sociale og mentale betydning bliver endnu tydeligere, når vi sammenligner med erfaringer fra tidligere hold udsendt til Afghanistan, Irak eller Balkan, som ikke fik en rituel eller folkelig modtagelse. De beretter, at de måtte 'snige sig hjem i ly af mørket' og blev 'lempet ind ad bagdøren', og at deres indsats ikke blev værdsat eller endda ringeagtet. Ikke at de vendte hjem i skam efter nederlag på slagmarken, som tilfældet var for danske soldater i 1864, men deres hjemkomst fandt sted på et tidspunkt, hvor den brede befolkning endnu ikke helt forstod eller forholdt sig til den aktivistiske udenrigspolitik og tilsyneladende holdt fast i en pacifistisk national selvforståelse. Politiske ritualer som hjemkomstparaden er med til at opbygge og legitimere en alternativ national selvforståelse, hvor krig og soldater har en central og accepteret plads.

Som vi har vist, er paraden imidlertid fuld af både afvigelser, modsigelser og protester, men disse ændrer (endnu) ikke den dominerende fortælling nævneværdigt, fordi de artikuleres inden for ritualets performative sprog.

En hjemkomstparade alene har naturligvis ikke stor samfundsmæssig effekt, men fordi paraderne gentages regelmæssigt, og fordi de fungerer sammen med mange andre politiske ritualer og sociale praksisser, får ritualet en effekt ud over den afgrænsede tid og det specifikke rum, det foregår i. Veterankulturen affødt af Danmarks aktivistiske udenrigspolitik er endnu i sin vorden, og konklusionen må endnu forblive åben vedrørende krigenes betydning for dansk national identitet og nationalisme, idet der udover en længere tidshorisont nødvendigvis også må inddrages flere og andre politiske ritualer og sociale praksisser.

Noter

- 1 Et 'kontingent' er en militær betegnelse for en gruppe soldater, der er udpeget til en bestemt opgave. Kontingentets størrelse varierer, og dets sammensætning afhænger af de opgaver, som skal løses. Der indgår altid en stab, mens antal og type af kamp- og støttetropper er forskellig. I internationale operationer bidrager koalitionspartnerne hver især med et kontingent til den givne missions multinationale hovedstyrke.
- 2 'DANCON ISAF 6' står for 'Danish Contingent in the International Security Assistance Force, Hold 6'.
- 3 Det etnografiske materiale, som artiklen er baseret på, er indsamlet som led i Birgitte Refslund Sørensens forskningsprojekt *Krigens Danmark: Krigsveteraner og konstruktionen af Danmark*. Projektet belyser forskellige former for anerkendelse af danske soldater samt den implicerede genkonfiguration af Danmark som nation. Projektet støttes af Det Frie Forskningsråd: Kultur og Kommunikation (bevilling: 10-079814/FKK).
- 4 Begreberne *battlemind* og *homemind* anvendes af Forsvaret til at beskrive og forklare soldaternes psykiske reaktioner på krigen og på at vende hjem til hverdagen.
- 5 Sangen, der er skrevet af Jack Judge i 1912, blev populær som marchsang blandt enheder i den britiske hær under Første Verdenskrig. Det er ikke en kampsang, der opdigner til glørværdige gerninger på slagmarken, men derimod en sang, som udtrykker længsel og hjemve.

Litteratur

- Adriansen, Inge (2010): *Erindringssteder i Danmark - monumenter, mindesmærker og mødesteder*, København: Museum Tusulanums Forlag.
- Ben-Ari, Eyal & Frühstück, Sabine (2003): "The Celebration of Violence - A Live-Fire Demonstration Carried out by Japan's Contemporary Military", *American Ethnologist*, vol. 30, nr. 4, s. 540-555.
- Buckley, Anthony D. (1998): "Introduction: Daring Us to Laugh - Creativity and Power in Northern Irish Symbols" i Anthony D. Buckley (red.), *Symbols in Northern Ireland*, Belfast: Queen's University of Belfast, s. 1-22.
- Buk-Swienty, Tom (2008): *Slagtebank Dybbøl - 18. April 1864: Historien om et slag*, København: Gyldendal.
- Cladis, Mark S. (2001): "Introduction" i Émile Durkheim, *The Elementary Forms of Religious Life*, Oxford: Oxford University Press, s. vii-xxxv.
- Connerton, Paul (1989): *How Societies Remember*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Durkheim, Émile (2001, [1912]): *The Elementary Forms of Religious Life*, Oxford: Oxford University Press.
- Forsvarets Medicenter (2011): *Når soldaten tager af sted - En film om at være pårørende*, København: Forsvarets Medicenter.
- Fredskov, Lennie (2011): "Tale ved hjemkomstparaden for ISAF Hold 10 på Livgardens Kaserne den 25. februar 2011", Høvelte: Den Kongelige Livgarde. Tilgængelig på: http://forsvaret.dk/HOK/Nyt%20og%20Presse/ISAF/Documents/CH_DANCON.pdf.
- Gluckman, Max (1963): *Order and Rebellion in Tribal Africa*, London: Cohen & West.
- Handelman, Don (1998): *Models and Mirrors - Towards an Anthropology of Public Events*, Oxford: Berghahn.
- Harkjær, Lasse (2011): "Tale ved kontingentparade for ISAF Hold 10 på Livgardens Kaserne den 25. februar 2011", Høvelte: Den Kongelige Livgarde. Tilgængelig på: http://forsvaret.dk/HOK/Nyt%20og%20Presse/ISAF/Documents/CH_LG.pdf.
- Hobsbawm, Eric (1983): "Introduction: Inventing Traditions" i Eric Hobsbawm & Terence Ranger (red.), *The Invention of Tradition*, Cambridge: Cambridge University Press, s. 1-14.
- Høgsted, Rikke (2008): *Baglandet - Beretninger fra pårørende til soldater i international mission*, København: Forsvarsakademiet.
- James, Wendy (2003): *The Ceremonial Animal - A New Portrait of Anthropology*, Oxford: Oxford University Press.
- Jenkins (2007): "Inarticulate Speech of the Heart - Nation, Flag and Emotion in Denmark" i Thomas H. Eriksen & Richard Jenkins (red.), *Flag, Nation and Symbolism in Europe and America*, London: Routledge, s. 115-135.

- Kertzner, David I. (1988): *Ritual, Politics, and Power*, London: Yale University Press.
- Lee, Joe & Ingold, Tim (2006): "Fieldwork on Foot - Perceiving, Routing, Socializing" i Simon Coleman & Peter Collins (red.), *Locating the Field - Space, Place and Context in Anthropology*, Oxford: Berg, s. 67-86.
- Lønborg, Mogens (2011): "Tale til modtagelse af ISAF Hold 10 i anledning af deres hjemkomst fra Afghanistan", upubliceret manuskript, København: Borgerrepræsentationen.
- Møller, Helge Adam (2011): "Tale ved hjemkomstparaden på Rådhuspladsen for ISAF Hold 10 fredag den 25. februar 2011", København: Folketingets Forsvarsudvalg. Tilgængelig på: http://forsvaret.dk/HOK/Nyt%20og%20Presse/ISAF/Documents/Helge_Adam_M%C3%B8ller.pdf.
- Nielsen, Jens M. & Flagsted, Cecilia (2009): – "Hvorfor råber vi hurra?", *Spørgbjørnet* d. 29. oktober 2009, DR P1. Tilgængelig på: <http://www.dr.dk/P1/Spoergehjoernet/Udsendelser/2009/10/29152927.htm>.
- Rasmussen, Mikkel V. (2011): *Den gode krig? - Danmark i Afghanistan 2006-2010*, København: Gyldendal.
- Regeringen (2010): *Anerkendelse og støtte - Veteranpolitik*, København: Forsvarsministeriet.
- Warburg, Margit (2006): "Fra sørgemarch til sejrs-march - Slaget ved Fredericia og dansk civilreligion i en globaliseringstid", *Chaos*, vol. 45, s. 129-147.

